

Czego dowiedzieliśmy się od innych i jak to możemy wykorzystać w nowym nadzorze pedagogicznym? Podsumowanie wizyt studyjnych

I wizyta w Holandii-Leiden

Czego się dowiedzieliśmy?

Holenderski Inspektorat Edukacji, choć formalnie podlega Ministerstwu Edukacji, ma status instytucji niezależnej, co przejawia się przede wszystkim swobodą w decydowaniu o zakresie prowadzonych badań. Takiej niezależności nie ma w polskim systemie nadzoru pedagogicznego. Kuratoria oświaty są statutowo uzależnione od polityki prowadzonej przez MEN.

W Holandii inspekcje w szkole przeprowadzane są co cztery lata, jednak w przypadku uchybień bądź osiągania przez uczniów niezadawalających efektów wizytacje odbywają się znacznie częściej. W Polsce natomiast ewaluacje zewnętrzne odbywają się raz na pięć lat, a w razie konieczności prowadzone są działania doraźne.

Szkoły w Holandii zobowiązane są do dostarczania inspektoratowi comiesięcznych sprawozdań, na podstawie których analitycy zatrudnieni w Inspektoracie szacują tzw. ryzyko i podejmują decyzje o terminie przeprowadzenia wizytacji. W Polsce nie prowadzi się tego typu działań.

W Holandii przeprowadzenie inspekcji poprzedzone jest pismem zawiadamiającym o planowanym rozpoczęciu badania szkoły, które dostarczane jest dyrektorowi na dwa dni przed wizytacją. W Polsce natomiast powiadamia się dyrektora szkoły na 30 dni przed terminem ewaluacji zewnętrznej za pośrednictwem internetowej Platformy SEO.

Inspekcja w Holandii trwa 1 dzień, rozpoczyna się krótką rozmową z dyrektorem, a następnie prowadzone są wycinkowe obserwacje lekcji oraz wywiady z nauczycielami, uczniami i rodzicami. Pod koniec dnia inspektorzy analizują dokumentację i ustalają wynik końcowy inspekcji, który jest dyskutowany z dyrektorem szkoły. W polskim systemie, przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej może trwać do pięciu dni. W odróżnieniu od systemu holenderskiego obserwacje lekcji są całościowe, natomiast pozostałe działania są podobne. Wyniki oraz wnioski są dostarczane w terminie 7 dni od zakończenia ewaluacji i następnie prezentowane całej radzie pedagogicznej.

Holenderscy Inspektorzy po każdej wizytacji sporządzają krótki, dwustronicowy raport jakościowy, który zawiera opis mocnych i słabych stron szkoły oraz podaje odchylenie od średnich wyników krajowych. W polskim systemie nadzoru pedagogicznego raport nie ma określonej liczby stron i określa poziom spełnienia wymagań stawianych szkołom przez państwo.

W Holandii szkoły osiągające niezadawalające wyniki są zobowiązane do ich poprawy w ciągu 2 lat. Brak takiej poprawy skutkuje odebraniem części budżetu lub nawet zamknięciem szkoły.

Co możemy wykorzystać?

Podczas wizyty zidentyfikowano elementy holenderskiego systemu nadzoru pedagogicznego, które mogłyby efektywnie funkcjonować również w Polsce:

W Holandii prowadzone są działania monitorujące pracę wszystkich szkół. Inspektorzy raz w roku mają obowiązek odbyć wizytę w szkole w celu omówienia problemów danej placówki. Nie mają one charakteru inspekcji, natomiast pełnią rolę doradczą.

Holenderski Inspektorat Edukacji prowadzi badania nad opracowywaniem analizy ryzyka szkół i kieruje działania na te jednostki, które cechują się niskimi lub niezadowolającymi wynikami nauczania. Szkoły niespełniające ustalonych standardów oznaczane są „czerwonym światłem” i będą na pewno w niedługim czasie poddane inspekcji. Funkcjonuje również „światło pomarańczowe”, określające szkoły o średnim poziomie oraz „światło zielone”, przypisane do placówek powyżej średniej.

W Holandii szkołom przekazywane są środki finansowe z uwzględnieniem „wagi” przypisanej uczniowi, która bazuje na określeniu poziomu wykształcenia jego rodziców oraz znajomości i używania w warunkach domowych języka holenderskiego. W zależności od ilości uczniów w szkole pochodzących z rodzin o niższej „wadze”, dana placówka otrzymuje większe środki finansowe.

A ponadto co warto wiedzieć?

Wyzwania, które są obecnie istotne dla rozwoju holenderskiego systemu edukacji to: "doskonałość", zapobieganie "wypadaniu z systemu", włączanie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do ogólnodostępnych szkół, nauczyciele jako pracownicy ciągle uczący się, awans zawodowy nauczycieli, położenie nacisku w kształceniu zawodowym na praktyczną stronę; orientacja kształcenia na kompetencje, tworzenie środowiska wiedzy zawierającego różne źródła informacji oraz profesjonalne przygotowanie nauczycieli przedszkoli.

Holenderski Inspektorat Edukacji w ramach sprawowanego nadzoru gromadzi informacje na temat pracy szkół oraz dokonuje analizy danych pozyskanych z różnych źródeł. Po otrzymaniu raportu zadaniem szkoły jest wdrożenie działań mających na celu poprawę w obszarach wskazanych jako słabe. Może ona zwrócić się o pomoc do instytucji wspomagających, np. PLATO (Centrum Badań i Rozwoju Edukacji), CITO (Narodowy Instytut Pomiaru Edukacji) lub agencji szkoleniowych.

Ośrodek rozwoju i badań edukacyjnych, pracujący na rzecz Uniwersytetu w Leiden PLATO jest kierowany przez dr. Jaapa van Lakervelda. Ośrodek wykonuje swoje zadania poprzez szkolenia, doradztwo, treningi, ewaluacje i badania nad ewaluacjami. PLATO realizuje między innymi programy krajowe: monitorowanie edukacji wszystkich dzieci i młodzieży w Leiden (od przedszkola); monitorowanie wdrażania polityki bezpieczeństwa w wybranych 15 szkołach (bezpieczeństwo w sensie fizycznym i społecznym); współdziałanie z organizacją śledzącą absencję w szkołach i ewaluacja szkolnych programów zapobiegania wagarom; wprowadzenie systemu opieki w kształceniu zawodowym drugiego stopnia, gdzie znaczący odsetek uczniów rezygnuje z jakiegokolwiek nauki; dynamika procesów nauczania. Międzynarodowe projekty PLATO to: kształcenie zawodowe nauczycieli w Europie, monitorowanie kształcenia nauczycieli oraz programów dot. kształcenia ustawicznego. PLATO szkoli również nauczycieli, ewaluatorów, bada trendy w kształceniu nauczycieli w Europie.

Jaap przedstawił nam prezentację „Duet czy pojedynek” na temat relacji między ewaluacją zewnętrzną a wewnętrzną. Jeżeli stanowią duet, to jak dwa koła w rowerze wiodą do zamierzonego celu. Jeżeli jest to pojedynek - ktoś musi polec. Przekonał nas, że ewaluacja powinna służyć temu, aby się uczyć, lepiej zarządzać i kontrolować jakość. Uświadomił nam, że ważne miejsce w ewaluacji zajmuje dialog, choć nie zawsze jest właściwie prowadzony.

II wizyta w Holandii- Leiden

Czego się dowiedzieliśmy?

Społeczność holenderska uważa, że rząd powinien mieć wpływ na to czego uczą się dzieci, natomiast nie może mieć wpływu na to jak się uczą. To inspektorzy mają za zadanie kontrolować skuteczność metod pracy w szkołach. Oceniają oni jakość

nauczania, kontrolują wypełnianie prawnych regulacji, przedstawiają corocznie Parlamentarzystom raporty na temat stanu edukacji. Ostatnią decyzją parlamentu było to, by Inspektorat zbytnio nie obciążał szkół kontrolami. Inspekcje powinny być kierowane do słabych szkół, natomiast dobre szkoły (osiągające dobre wyniki w zewnętrznych testach kontrolnych) nie powinny być zbytnio obciążane. Inspektorat prowadzi stronę internetową, na której zamieszczane są zewnętrzne oceny. Szkoła oznaczona zielonym kolorem jest szkołą dobrą, pomarańczowym szkoła zagrożona ryzykiem, kolorem czerwonym – szkoła źle funkcjonująca. Na te ostatnie szkoły nakładane kary finansowe.

Prof. dr Frans Janssen przedstawił założenia oraz wyniki prowadzonych przez siebie badań dotyczących skutków zamierzonych i ubocznych systemu nadzoru pedagogicznego funkcjonującego w Holandii. Celem badań Profesora było m.in. sprawdzenie, w jakim stopniu przestrzeganie ustaleń prawa wpływa na wzrost jakości edukacji, czy jest zauważalne zaufanie rodziców i uczniów do szkoły oraz czy efekty nadzoru mają wpływ na politykę edukacyjną Holandii. Zwrócił również uwagę na niezamierzone skutki ewaluacji, do których zaliczył: stres nauczycieli, „nauczanie pod inspekcją”, nieumiejętność przyjmowania wyników ewaluacji przedstawianych przez inspektorów. Profesor podkreślił zależności pomiędzy działaniami inspekcji a następującymi w ich wyniku efektami. Wprowadził pojęcie „czarnej skrzyni”, w której umieścił czynniki mające wpływ na jakościowy rozwój szkoły m.in.: indywidualną zdolność szkoły do zmiany, postawy inspektorów podczas badania, umiejętność pracy dyrektora z obowiązującymi standardami, świadomość i aktywność rodziców oraz uczniów. Frans Janssens zwrócił uwagę na znaczenie autoewaluacji w doskonaleniu pracy szkoły oraz na fakt jej niezaprzeczalnej wartości w ewaluacji zewnętrznej. Dostrzegł również pozytywną korelację między prowadzoną w szkołach inspekcją a wynikami uczniów w nauczaniu matematyki. Jego zdaniem bardzo ważne jest rzetelne i obiektywne przestawienie informacji zwrotnej z prowadzonych badań, która ma bezpośredni wpływ na podejmowane działania pro jakościowe. Profesor przestrzegł przed tzw. „tunelowym widzeniem pracy szkoły” ograniczonym jedynie do badanych wskaźników bez dostrzegania jej szerszego kontekstu. Konkludując stwierdził, iż: inspekcje szkolne oraz publikowane w internecie raporty mają pozytywny wpływ na wzrost jakości pracy szkół.

Szkoły, za pomocą systemu internetowego ESIS, przesyłają dane do PLATO, gdzie tworzony jest raport zawierający analizę statystyczną. Interpretacja wyników, w której oprócz przedstawicieli samorządu udział biorą rady szkół, pozwala na kreowanie polityki oświatowej miasta. Szkoły mają dużą samodzielność i ich udział w programie jest dobrowolny. W naszej opinii duża jest dbałość samorządu o umożliwienie każdemu dziecku osiągnięcie sukcesu edukacyjnego.

I wizyta studyjna w Anglii- Reading

Czego się dowiedzieliśmy?

Oba systemy (polski i angielski) są podobne do siebie, różnią je natomiast istotne szczegóły:

W Wielkiej Brytanii Ofsted wystawia szkole jedną z 4 ocen (Outstanding, Good, Satisfactory, Inadequate) podczas, gdy w Polsce szkoła otrzymuje informację o poziomie spełnia lub niespełnienia poszczególnych wymagań. Informacja wskazuje tym samym obszary, w których szkoła radzi sobie dobrze i nad którymi musi jeszcze popracować, nie wystawiając przy tym jednej oceny tak jak robi to Ofsted.

Brytyjski system nadzoru koncentruje się w największym stopniu na wynikach egzaminów zewnętrznych i to one rzutują na ostateczną ocenę szkoły. Polski system nie koncentruje się tylko na wynikach z egzaminów, ale bada różne obszary życia szkoły i przede wszystkim uwzględnia kontekst funkcjonowania danej szkoły (kontekst jest również badany w Anglii, ale nie ma on dużego wpływu na ocenę z inspekcji, gdyż najważniejsze są wyniki z egzaminów).

* Zarówno inspektorzy brytyjscy jak i wizytatorzy ds. ewaluacji w Polsce przed wejściem do szkoły zapoznają się ze specyfiką badanej placówki. W Wielkiej Brytanii inspektorzy przede wszystkim sprawdzają jak kształtują się wyniki egzaminów w dwóch aspektach. Po pierwsze jak kształtują się one w określonej perspektywie czasowej, po drugie – jak odnoszą się do obowiązujących norm krajowych. W Polsce wizytatorzy zapoznają się głównie z materiałami niezbędnymi do poznania koncepcji pracy szkoły oraz z wnioskami z ewaluacji wewnętrznej. Dyrektor decyduje, które ze szkolnych dokumentów najlepiej pokazują charakter szkoły i jakość jej pracy, a następnie przesyła je wizytatorom.

Brytyjscy inspektorzy spędzają w szkole 2 dni i mają tylko jeden dzień na sporządzenie roboczej wersji raportu. Budzi to jednak nasze wątpliwości dotyczące jakości raportu, który powstaje w zaskakująco krótkim czasie. Inspektorzy mają jednak do dyspozycji, jeszcze przed wizytą w szkole, arkusz autoewaluacji, który szkoły prowadzą i systematycznie aktualizują. Dodatkowo brytyjscy inspektorzy mają swoich asystentów, którzy pomagają im w pisaniu raportu. W polskim systemie nadzoru przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej może trwać 5 dni. Polscy wizytatorzy ds. ewaluacji w terminie 7 dni od dnia zakończenia ewaluacji przedstawiają wyniki oraz wnioski z ewaluacji na zebraniu rady pedagogicznej i w terminie 7 dni od dnia zakończenia zebrania, sporządzają końcowy raport.

Końcowy raport zespołu inspekcji Ofstedu przedstawia informacje w odniesieniu do trzech obszarów pracy szkoły: prezentuje wyniki i osiągnięcia uczniów, ukazuje w jakim stopniu szkoła wyrównuje szanse edukacyjne oraz przedstawia jakość szkolnych działań na rzecz bezpieczeństwa. Natomiast raport nadzoru pedagogicznego w Polsce przedstawia informacje przypisane do czterech obszarów pracy szkoły: efektów, procesów zachodzących w szkole, funkcjonowania szkoły w środowisku lokalnym oraz zarządzania.

Dyrektorzy brytyjscy podczas przeprowadzania autoewaluacji posługują się tymi samymi kryteriami i używają tego samego języka co inspektorzy podczas inspekcji. W związku z tym arkusz autoewaluacji jest bardzo ważnym i przydatnym dokumentem, wykorzystywanym przez inspektorów Ofstedu, którzy podczas inspekcji weryfikują wyniki i dane przedstawione w arkuszu. Z kolei w Polsce wyniki z ewaluacji wewnętrznych, przeprowadzanych przez dyrektorów, są przekazywane wizytatorom głównie w celu pogłębienia wiedzy na temat szkoły i są wykorzystywane w opracowywaniu końcowego raportu z ewaluacji zewnętrznej.

Z czego warto skorzystać?

Elementy brytyjskiego systemu, które warto byłoby wykorzystać w polskim systemie.

W Wielkiej Brytanii funkcjonują federacje wspierających się wzajemnie szkół. Szkoły odnoszące wyróżnione wyniki podczas inspekcji, pomagają i wpierają placówki, które nie radzą sobie i uzyskują niezadawalające wyniki.

W brytyjskim systemie nadzoru końcowe raporty są poddawane wewnętrznemu audytowi pod względem merytorycznym, językowym i stylistycznym.

W Wielkiej Brytanii zdefiniowano znaczenie pojęć: większość, mniejszość itp., wprowadzając przedziały liczbowo/procentowe ułatwiające analizę danych ilościowych. W związku z tym raport Ofstedu jest czytelny, jednoznaczny i zrozumiały dla każdego czytelnika.

II wizyta studyjna w Anglii-Reading

Czego się dowiedzieliśmy?

Nad całym systemem angielskiej oświaty czuwa Ofsted (Office of Standards in Education), niezależna instytucja, ale działająca zgodnie z polityką rządu. Najważniejsze jej zadanie to nadzór nad realizacją narodowego programu nauczania.

Dane, które są brane pod uwagę przez inspektorów Ofsted podczas kontroli to m. in. efektywność kształcenia, wielokulturowość, pochodzenie etniczne, równość szans, płci i integrację uczniów o zróżnicowanych i specyficznych możliwościach. Podczas wizytacji dyrektor ma za zadanie wykazać, że pod jego przywództwem szkoła realizuje zadania i cele, a uczniowie osiągają postępy w nauce. Na ocenę całej szkoły może mieć wpływ negatywna ocena 1-2 nauczycieli i niezadowolające wyniki jednego z kluczowych przedmiotów. W celu poprawy efektywności pracy, szkoła korzystała ze wsparcia zewnętrznych doradców. W rezultacie, w ciągu krótkiego czasu i intensywnej pracy, wyniki z matematyki wzrosły o 30 %, nastąpiła zmiana sposobu funkcjonowania zespołów nauczycieli, wzrosła jakość nauczania oraz świadomość odpowiedzialności zespołu za funkcjonowanie i efekty pracy szkoły.

Autoewaluacja prowadzona jest w szkole szczegółowo, we wszystkich obszarach będących przedmiotem kontroli Ofsted. Co roku w szkole opracowany zostaje bardzo szczegółowy arkusz samooceny zawierający opisy realizowanych działań, osiągnięte efekty i dowody potwierdzające je. Analiza efektów prowadzona jest w porównaniu z rokiem poprzednim i powinna wykazać postęp.

Jak wynika z przedstawionych informacji, oprócz raportu, o którym mowa, szkoła na potrzeby kontroli przygotowuje dokumentację samooceny. Karta samooceny zawiera dane z kilku lat, przez co umożliwia pokazanie pewnych tendencji w pracy szkoły w tym ewentualnego przyrostu osiągnięć uczniów. Wicedyrektor podkreślił, że szczególnie istotne w tej szkole jest poszukiwanie przyczyn mających wpływ na uzyskane wyniki a nie ograniczanie się jedynie do analizy danych statystycznych. Stwierdził także, że zwraca się uwagę na dwa kluczowe wskaźniki: wyniki w nauce języka angielskiego i matematyki.

Szkoły kontrolowane są zwykle w cyklu trzyletnim, przy czym te o niższych wynikach, kontrolowane są częściej, szczególnie wtedy, kiedy otrzymują ocenę niezadowolającą. Natomiast szkoły, które oceniane są bardzo dobrze, kontrolowane są znacznie rzadziej. Szkoły w Anglii zobowiązane są do prowadzenia autoewaluacji, jej wyniki raz w roku przesyłają do OFSTED. Inspektorzy po zapoznaniu się z tymi danymi, formułują hipotezy na temat pracy szkoły, które sprawdzają po wejściu do placówki. Kontrola w szkole trwa dwa dni. Liczebność zespołu kontrolującego zależy od wielkości oraz specyfiki szkoły i waha się od 2 do 7 osób. Szkoły kontrolowane są w 4 obszarach: wyniki w nauce, jakość kształcenia – uczenia się, zarządzanie – przywództwo, bezpieczeństwo i wychowanie.

I wizyta w Irlandii

Czego się dowiedzieliśmy?

Ewaluacja całościowa w Irlandii obejmuje 5 obszarów działalności szkoły: jakość zarządzania szkołą, jakość planowania, jakość realizacji programu nauczania, jakość nauczania i uczenia się oraz jakość wsparcia udzielanego uczniom. Irlandzka ewaluacja koncentruje się głównie na ocenie jakości procesu kształcenia nie przywiązując większej uwagi do współpracy szkoły z otoczeniem. Polska ewaluacja ma większy zakres. Bada nie tylko efekty działalności edukacyjnej, ale również procesy jej towarzyszące, funkcjonowanie placówki w środowisku lokalnym oraz elementy zarządzania szkołą.

Celem irlandzkiej ewaluacji jest dostarczenie szkole informacji na temat jej dobrych i słabych stron. Szkoła otrzymuje wnioski i rekomendacje z ewaluacji, ale nie otrzymuje żadnej oceny ani litery. Celem naszej ewaluacji jest również dostarczenie szkole informacji, na temat tego w których obszarach działa lepiej, a w których słabiej. W tym celu wizytatorzy przypisują placówkom poziom spełnienia danego wymagania, ale nie formułują rekomendacji.

Irlandzcy inspektorzy specjalizują się w danym typie szkoły. Jedni są specjalistami od szkół podstawowych, inni od szkół średnich. Wynika to z faktu, iż sposób kształcenia w szkołach podstawowych jest inny od sposobu kształcenia w szkołach średnich. Polscy wizytatorzy ds. ewaluacji nie mają specjalizacji i badają różnego typu placówki.

Liczba członków zespołu inspektorów prowadzących ewaluację, uzależniona jest od zakresu tematycznego ewaluacji (w przypadku ewaluacji tematycznej) albo od wielkości szkoły. Nasza ewaluacja zakłada, że będzie ją przeprowadzało dwóch wizytatorów, jednak w przypadku ewaluacji zespołu szkół istnieje możliwość powiększenia zespołu ewaluatorów.

Irlandzkie szkoły podstawowe są informowane o planowanej ewaluacji całościowej na 5 tygodni przed jej odbyciem, szkoły ponadpodstawowe na 3 tygodnie przed. Z dwutygodniowym wyprzedzeniem informuje się szkołę inspekcji tematycznej. W Polsce placówki są informowane na 30 dni przed planowanym rozpoczęciem ewaluacji całościowej.

Irlandzkie narzędzia wykorzystywane podczas ewaluacji zewnętrznej nie są udostępniane szkołom. W Polsce narzędzia są dostępne i dyrektorzy szkół mogą je wykorzystywać do prowadzenia ewaluacji wewnętrznej.

Irlandzkie kwestionariusze ankiet używane podczas badania są mniej obszerne i wypełniane przy użyciu papierowych formularzy. To inspektorzy dokonują koniecznych obliczeń. Nasze kwestionariusze mają większą liczbę pytań, ale badani wypełniają je na komputerach z podłączeniem do Internetu (poza kwestionariuszami dla rodziców, które są papierowe), a uzyskane w ten sposób odpowiedzi są automatycznie zapisywane na serwerze Platformy internetowej SEO. Takie rozwiązanie usprawnia i ułatwia proces analizy zebranego materiału badawczego oraz daje możliwość porównywania danych zebranych w całym kraju.

W Irlandii, każdy obserwowany przez wizytatora nauczyciel, zaraz po obserwowanej lekcji, otrzymuje informację zwrotną na temat jakości swojej pracy (uwagi, rekomendacje). Dyrektor otrzymuje "na gorąco" ustny raport. Polscy wizytatorzy nie udzielają informacji zwrotnej nauczycielom ani dyrektorowi. Przedstawiają natomiast

radzie pedagogicznej, po 7 dniach od zakończenia ewaluacji, wstępny raport i dyskutują z uczestnikami spotkania nad jego treścią.

Powstały po irlandzkiej ewaluacji raport przedstawia wyniki badań bez odwoływania się do dodanych ilościowych czy źródeł. Wskazuje mocne i słabe strony pracy szkoły. Formułowane są w nim również zalecenia i rekomendacje. Polski raport nie zawiera rekomendacji tylko wnioski z ewaluacji. W odróżnieniu od raportu irlandzkiego odwołuje się do danych ilościowych oraz ich źródeł.

Zaskakujący jest termin przesłania irlandzkiego raportu. Trafia on do szkoły dopiero po kilku miesiącach od badania, uniemożliwiając szybkie wyciągnięcie wniosków i podjęcie działań w obszarach źle funkcjonujących. Polskie szkoły otrzymują końcowy raport po tygodniu od spotkania z radą pedagogiczną (2 tygodnie od zakończenia ewaluacji).

Kolejnym typem ewaluacji jest ewaluacja przedmiotowa. Inspekcji poddaje się wszystkie elementy mające wpływ na jakość nauczania danego przedmiotu: przygotowanie nauczycieli, dobór podręczników, baza dydaktyczna, możliwość wyboru przedmiotu przez uczniów. Dokonuje się obserwacji procesa nauczania i uczenia się (4-6 lekcji w ciągu jednego dnia). Analizuje się formy oceniania, zasady udzielania informacji zwrotnej uczniowi i jego rodzicom oraz dokumenty świadczące o planowaniu pracy przez nauczyciela. W Polsce nie przeprowadza się ewaluacji przedmiotowych, ale dokonuje się ewaluacji problemowej, w zakresie wybranych problemów z obszarów (efekty, procesy, środowisko, zarządzanie).

W Irlandii oprócz ewaluacji całościowych i przedmiotowych prowadzone są inspekcje incydentalne – niezapowiedziane wizytacje. Obejmują tylko wybrane aspekty pracy szkoły (nauczanie, uczenie się, osiągnięcia, wsparcie uczniów z trudnościami). Pokazują one autentyczną pracę szkoły i dają prawdziwy obraz jakości kształcenia. W Polsce nie prowadzimy tego typu działań.

Irlandzcy inspektorzy dokonują także ewaluacji tematycznych mających na celu sprawdzenie jakości prowadzonych działań edukacyjnych w obszarze danego zagadnienia, np. jakość edukacji zdrowotnej. W Polsce nie prowadzimy tego typu działań, ale zakres zbieranych podczas ewaluacji całościowych danych pozwala, na zaobserwowanie ogólnopolskich zjawisk i tendencji w różnych aspektach życia szkoły.

Z czego możemy skorzystać?

Spośród różnorodnych rozwiązań zaobserwowanych w Irlandii, na szczególną uwagę i refleksję nad zastosowaniem ich w polskim systemie edukacji i nadzoru zasługują:

Z zakresu kształcenia

System kształcenia nauczycieli. W Irlandii funkcjonują dwa modele kształcenia nauczycieli. Pierwszy z nich zakłada czteroletnie równoległe studiowanie przedmiotów pedagogicznych i ogólnych. Drugi model – czteroletnie studia w ramach danego przedmiotu a potem zdobywanie kompetencji pedagogicznych na studiach magisterskich. College, które kształcą nauczycieli mają bardzo wysokie wymagania rekrutacyjne (na studia dostają się najlepsi uczniowie szkół średnich). Podczas nauki prowadzona jest obserwacja i wnikliwa ocena praktyk studenckich. Ważnym aspektem jest również kształtowanie umiejętności autoewaluacji. Warto podkreślić jest również to, iż w Collegiach uczą nauczyciele praktycy, a nie teoretycy.

W Irlandii przywiązuje się większą wagę do podstawowej wiedzy. W szkołach dzieci nie uczą się na pamięć niepotrzebnych informacji.

Z zakresu ewaluacji

W Irlandii raport z ewaluacji dostarcza szkole informacji o tym jak funkcjonuje w danych obszarach, formułuje mocne i słabe strony, przedstawia wnioski i rekomendacje, ale nie OCENIA. Zawiera też mniejszą liczbę stron.

Zaletą irlandzkich narzędzi dla uczniów i rodziców jest fakt, iż są one krótkie i proste

Ważną kwestią podczas ewaluacji jest możliwość udzielenia nauczycielowi ustnej informacji zwrotnej na temat jakości obserwowanej przez wizytatora lekcji

I wizyta w Rumunii

Czego się dowiedzieliśmy?

Uczniowie- lata nauki i system oceniania

Dzieci pięcioletnie objęte są obowiązkową edukacją przedszkolną. Szkoła podstawowa trwa 4 lata, a każdą klasę uczy jeden nauczyciel. Dalsza nauka odbywa się w gimnazjum trwającym również 4 lata. Następnie edukacja może odbywać się w liceum o charakterze ogólnokształcącym, liceum profilowanym lub w liceum technicznym. Uczniowie kończący każdy typ liceum zdają egzamin maturalny, a uczniowie liceum technicznego dodatkowo otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe. Obowiązek nauki dotyczy uczniów do 16 roku życia.

System oceniania oparty jest o 10- stopniową skalę ocen. Powyżej oceny 5 uczeń jest promowany do następnej klasy. W klasach I – IV stosuje się ocenę opisową.

Ponadto rodzice otrzymują od państwa na każde uczące się dziecko zasiłek. Jeśli nauka nie jest kontynuowana rodzice tracą prawo do zasiłku.

Nauczyciele- system awansu zawodowego

Nauczyciele mogą zdobywać trzy stopnie awansu . Osoba kończąca studia i znajdująca zatrudnienie w szkole formalnie nie posiada kwalifikacji nauczycielskich. Aby je uzyskać, po upływie 2 lat pracy musi przystąpić do egzaminu państwowego, organizowanego przez uczelnię wyższą. Po zdaniu egzaminu kandydat otrzymuje trzeci- najniższy stopień awansu. Zdobyte pierwsze- najwyższego stopnia awansu poprzedzają liczne obserwacje lekcji przeprowadzanych przez kandydata. Nauczyciel jest zobowiązany do napisania pracy badawczej pod kierunkiem promotora uniwersyteckiego. Musi obronić pracę oraz zdać egzamin obejmujący zagadnienia z zakresu pedagogiki ogólnej i dydaktyki oraz metodyki posiadanej specjalności zawodowej. Uzyskiwanie kolejnych stopni awansu skutkuje znaczącą podwyżką płacy.

Eksperti prowadzący ewaluację zewnętrzną w szkołach są czynnymi zawodowo nauczycielami, z odpowiednimi kwalifikacjami w zakresie ewaluacji. W celu zachowania transparentności i obiektywizmu ewaluatorzy nie mogą badać szkół z terenu swojego zamieszkania.

Szkoła- akredytacja

Każda szkoła, przed rozpoczęciem działalności edukacyjnej musi uzyskać akredytację od Agencji Zarządzania Jakością (akredytacja jest odnawiana po pięciu latach). Ministerstwo Edukacji nie przekazuje pieniędzy na ten cel. Szkoły muszą same zdobyć środki finansowe (akredytacja jest płatna). Pozyskane fundusze agencja przeznacza na opłacenie ewaluatorów i poniesione koszty związane ich pracą. Szkoła, która nie posiada akredytacji nie może wydawać uczniom świadectwa ukończenia.

Instytucje- zarządzanie jakością w edukacji

CNDIPT- Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego i Technicznego- organ Ministerstwa Edukacji, którego głównym celem jest ciągłe doskonalenie szkolnictwa zawodowego i technicznego. Swoje cele realizuje poprzez: koordynację innowacyjnych projektów naukowych na rzecz rozwoju szkolnictwa technicznego i zawodowego; koordynację badań naukowych i wdrażanie programów nauczania dla szkolnictwa zawodowego i technicznego; koordynację metodologii naukowej do projektowania systemu oceny i certyfikacji kształcenia zawodowego kształcenia zawodowego i technicznego.

ARACIP- Agencja Zarządzania Jakością- sprawuje nadzór całościowy. Zajmuje się akredytacją szkół i ewaluacją zewnętrzną, prowadzi krajowy rejestr niezależnych ewaluatorów. Czas pracy ewaluatora jest dostosowany do jego czasu pracy w szkole (zbieranie danych i wizyta w szkole trwają 1-2 dni). Raport sporządzony przez ewaluatora opisuje jeden obszar w postaci tabelarycznej i zawiera ocenę słowną. Narzędzia badawcze są ogólnie dostępne. Raporty z ewaluacji zewnętrznej jak i wewnętrznej są obowiązkowo umieszczane na stronach internetowych.

IES- Instytut Badań i Edukacji- to instytucja mająca wpływ na system jakości rumuńskiej edukacji. Jest to jednostka samodzielna, podległa bezpośrednio Ministerstwu Edukacji Narodowej. Zajmuje się opracowywaniem i realizacją projektów edukacyjnych, przygotowaniem narzędzi do badań, testowaniem ich, wydaniem publikacji z zakresu pomiaru, ewaluacji itp. Instytut zatrudnia najlepszych specjalistów w kraju z dziedziny socjologii; psychologii; pedagogiki. Raz do roku instytut przedstawia parlamentowi raport ze swojej działalności badawczej.

Inspektorat- jest odpowiednikiem polskiego Kuratorium- praca Inspektoratu polega przede wszystkim na prowadzeniu monitoringu i kontroli podległych szkół i placówek (raz na 5 lat). Inspektorzy są specjalistami w określonej dziedzinie np. matematyka, zarządzanie. Kontrolują i monitorują jakość pracy nauczycieli, poziom zdobytej wiedzy przez uczniów, wykorzystanie bazy dydaktycznej, respektowanie prawa oświatowego, współpracę z rodzicami, pracę dydaktyczną i wychowawczą szkoły. Inspektorzy przygotowują raport, w którym każdemu z wymienionych obszarów przypisują poziom spełnienia wymagań, opierając się o pięciostopniową skalę (niesatysfakcjonujący, satysfakcjonujący, dobry, bardzo dobry, wyróżniony). Po stwierdzeniu uchybień szkoła opracowuje i wdraża plan naprawczy, uwzględniający rekomendacje inspektorów. Badanie placówki trwa przez miesiąc i jest dokonywane przez ok. 30 inspektorów (w zależności od liczby przedmiotów). Monitoring (inspekcja) odbywa się jednocześnie we wszystkich typach szkół danej miejscowości. Jeden Inspektorat wykonuje 50 inspekcji rocznie.

I wizyta w Czechach

Czego się dowiedzieliśmy?

Nasi koledzy z Czech przyznali, iż mimo tak długiego doświadczenia, nie wiedzą w jakim stopniu ewaluacja wpływa na podnoszenie efektywności i jakości pracy szkół. W ich opinii „inspekcja, która nie ma mocy decyzyjnej, nie ma mocy”.

W szkole prowadzi się autoewaluacje. Wyniki z raportu stanowią podstawę do tworzenia szkolnych planów nauczania, organizowania zajęć dodatkowych z przedmiotów, w zakresie których uczniowie uzyskali niskie wyniki nauczania.

Szczególnie interesowały nas podobieństwa i różnice między naszą ewaluacją a ich inspekcją. Podobnie jak u nas dane zebrane w szkole inspektorzy umieszczają w elektronicznej bazie. Prowadzone badania zakończone są raportem, który zamieszczany jest na stronie internetowej Inspektoratu i badanej szkoły. Kluczowa różnica polega na braku triangulacji metod oraz na stosowaniu mniejszej ilości narzędzi badawczych (czescy inspektorzy nie przeprowadzają w szkołach ankiet ani wywiadów z nauczycielami, rodzicami i uczniami). W czasie obserwacji lekcji zwracają uwagę na to, czy nauczyciele motywują uczniów, czy wymagania wobec nich są zróżnicowane oraz czy nauczyciele doskonali swoje umiejętności w zakresie pracy z dziećmi o szczególnych potrzebach edukacyjnych. Istotnym jest to, że mogą przeprowadzać testy sprawdzające wiedzę uczniów. Głównym źródłem informacji jest dokumentacja szkoły oraz rozmowa z dyrektorem. Jeżeli szkoła nie spełnia kryteriów ustalonych przez Ministerstwo inspektorzy mogą stosować sankcje (np.: skreślenie szkoły z sieci szkół, zobowiązanie dyrektora do opracowania programu naprawczego, skierowanie kontroli). Wszystkie czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego zarówno inspekcje jak i kontrole wykonują inspektorzy. Wyjątkiem są kontrole finansowe przeprowadzane przez specjalistę. Czeskie szkoły nie są objęte żadną formą wspomagania ze strony Inspektoratu.

Dowiedzieliśmy się również, że inspekcja przeprowadzana jest w zespołach 3 – 4 osobowych i trwa 3 dni. W ciągu miesiąca inspektorzy przygotowują raport (około 9 stron), z którym zapoznają wyłącznie dyrektora szkoły.

Szczególnie spodobało się nam, że wszystkie czynności inspektorzy wykonują przy pomocy służbowych samochodów.

I wizyta w Niemczech

Czego dowiedzieliśmy się?

ewaluacja zewnętrzna obejmuje:

- wizytę w szkole,
- inspekcję szkoły,
- scentralizowane badanie osiągnięć uczniów poprzez testy i sprawdziany,
- ankietowanie nauczycieli, uczniów, rodziców.

Ewaluacja prowadzona jest w następujących obszarach, które tworzą ramy jakościowe:

- osiągnięcia uczniów,
- nauczanie i warunki uczenia się,
- profesjonalizm nauczycieli,
- zarządzanie szkołą,
- organizacja pracy w szkole,
- atmosfera i kultura w placówce.

W związku ze wzrastającą autonomią szkoły i odpowiedzialnością dyrektora pojawiła się potrzeba kształcenia kadry kierowniczej. Stąd oferta studiów magisterskich w zakresie zarządzania ekonomicznego w administracji, skierowana do osób, które już pracują w szkolnictwie. Studia obejmują 9 modułów, a kształcenie prowadzone będzie w formie blendet learnig.

I wizyta w Hiszpanii

Czego się dowiedzieliśmy?

w Hiszpanii jest jedno naczelne Ministerstwo Edukacji i 17 regionalnych ośrodków (ministerstw, departamentów, wydziałów?), mających w swoich kompetencjach o wiele szerszy zakres działania niż nasze kuratoria oświaty. Zdecydowanie to właśnie te regionalne wydziały kształtują oblicze edukacyjne poszczególnych autonomii.

Nauczyciele w szkołach hiszpańskich zatrudniani są właśnie przez Regionalny Wydział Edukacji. Oceny ich pracy dokonują inspektorzy, a dyrektor jest jedynie źródłem informacji o ich pracy.

Istotnym elementem pracy przedszkola jest również angażowanie rodziców do prowadzenia zajęć edukacyjnych, np. z języka angielskiego.